

Postmuseum under 2004 och 2005

Åren 2004 och 2005 var för Postmuseum mycket olika till sin karaktär. Det ena året fick uppmärksamhet genom att två stora posthistoriska projekt kunde föras i hamn medan det andra bjöd på publikrekord. År 2004 hade museet 119.000 besökare, en svag nedgång mot året innan. 2005 var det år då alla de museer som sorterar under Kulturredpartementet införde fri entré. Farhågor fanns att detta skulle inverka menligt på Postmuseums besökssiffror, men i stället slogs besöksrekord. Det totala antalet besökare, inklusive de som kom till posthuset på Skansen, uppgick till inte mindre än 139.000 vilket är rekord i museets historia. Skansenhuset, som bemannas av personal från Postmuseum, besöktes av 20.000 personer, ungefär lika många som föregående år.

År 2004 var, trots färre antal besökare, ett bra år. En stor EU-stödd utställning om postvägen från Stockholm till Åbo över Åland, *Postvägen över land och hav*, invigdes den 21 april. Den var ett samarbetsprojekt mellan Sverige, Finland och Åland och gav flera intressanta inblickar i hur posten bars, roddes och reds fram under 1600-, 1700- och 1800-talen. Utställningen flyttades i början av 2005 över till Eckerö gamla posthus där den kunde ses av ålänningarna, liksom av många turister.

Både under 2004 och 2005 har museet kunnat bjuda alla skolor på gratis visningar. Antalet som fick undervisning på museet fördubblades från ca. 2.000 år 2003 till närmare 4.000 både under 2004 och 2005. Postmuseum fortsatte på detta sätt sin tradition att satsa på skolverksamheten.

Museets butik har med framgång sålt frimärken, frimärksprodukter, samlartillbehör,

vykort, brevpapper, pennor, litteratur och presentartiklar. Av omsättningen har 75% utgjorts av frimärken och samlartillbehör. Arrangemangen vid frimärksutgivningarna 2004 och 2005 har varit välbesökta och inneburit god försäljning.

Samarbetet med frimärksklubbar, samlarföreningar, filatelister och andra som är knutna till museets verksamhet har varit synnerligen gott. Många föreningar håller regelbundet sina sammankomster i museets lokaler. Flera samarrangemang har också hållits mellan museet, olika föreningar samt engagerade och entusiastiska personer. Det ömsesidiga utbytet av kunskaper och forskningsresultat mellan föreningar, enskilda forskare och museet har varit värdefullt. Postanställda, pensionärer från Posten och andra privatpersoner har bidragit med material till samlingarna.

Museet har liksom tidigare år haft ett utomordentligt gott samarbete med Postmusei Vänner, som tagit del av museets verksamhet med stort engagemang och även bidragit med praktiskt arbete. Postmusei Vänner är en av de största museivänföreningarna i landet och har kunnat lämna värdefullt ekonomiskt stöd.

Större utställningar

Med anledning av 350-årsminnet av Axel Oxenstiernas död berättade utställningen *Brev från rikskansler Axel Oxenstierna* (28 januari-28 mars 2004) historien om hans liv och verk med hjälp av utvalda brev från Riksarkivet samt bilder och föremål. Oxenstierna brukar också kallas den svenska by-

råkratins fader och bland mycket annat grundade han 1636 det svenska postverket. Utställningen gav också en bild av privatpersonen. Författaren Gunnar Wetterberg, som med sina böcker om Axel Oxenstierna gett värdefulla kunskaper om honom, invigde utställningen och föreläste ett par gånger under utställningsperioden.

Utställningen *Postvägen över land och hav* (21 april 2004-16 januari 2005) berättade om den gamla postvägen från Stockholm över Roslagen och Åland till sydvästra Finland och Åbo. Med hjälp av historiska kartor och föremål, bilder och dokument levandegjordes den historiska vägen genom de tre regionerna. Utställningen ingick i det stora kulturhistoriska interregionala EU-projektet Interreg IIIA och invigdes av landshövding Rauho Saari, Västra Finlands län, Ålands landshövding Peter Lindbäck och Stockholms läns landshövding Mats Hellström.

Svenska frimärket 150 år var en händelse som firades med en stor utställning (23 februari-21 augusti 2005) vilken skildrade de svenska frimärkenas historia – från Sparres första frimärckstryck till prisbelönta frimärken under 1900-talet. Utställningen var en del i det nationellt proklamerade Designåret 2005. I utställningen ville museet visa inte bara hur frimärken under olika epoker sett ut utan också hur de varierat med utvecklingen i samhället i övrigt.

Den 16 september 2005 invigdes *Hälsningar Greta Garbo* av filmvetaren Nils Petter Sundgren och sångerskan Gunilla Backman. Vernissagen bevisades av 1.000 personer, den mest välbesökta i museets historia. Utställningen baserades på brev, bl.a. till Greta Garbos väninna Mimi Polack. Den förgylldes av föremål som tillhört filmstjärnan och som lånats från hennes släktingar i USA. Bland dessa föremål fanns sex av Greta Garbos reservoarpennor.

Övriga utställningar

Mindre utställningar under 2004 var: *Brevpressar av glas* (14 januari-9 maj), *Vykortskalas* (19 maj-5 september), *Vykort från Postvägen* (15 september-14 november) och *Julgrisar* (24 november 2004-16 januari 2005).

Den första mindre utställningen under 2005 var *Vykort från ett svunnet Stockholm* (19 januari-21 augusti), ur fotografen Alfred Wirströms samling, vilken följdes av *Sista året på terminalen* (22 juni-14 augusti), en vandringsutställning från Arbetets museum, som genom fotografier skildrar Postens nu nedlagda terminal i Norrköping. Därefter visades *Idyllien* (24 augusti-9 oktober), med bl.a. frimärkskonst, producerad i samarbete med Alvesta kommun. *Hålligång med bussarong och polisong* (12 oktober-4 december) utgjordes av en samling vykort föreställande dansband. Den följdes av *Julen är här!* (7 december-).

Verksamhet för barn och ungdom

I Allrummet har flera barnutställningar visats: *Vad är kommunikation* (-4 april 2004), *Post på väg* (23 april 2004-16 januari 2005) och *Barn berättar med frimärken* (29 januari 2005-).

Barnverkstaden *Lilla Posten* var öppen för lågstadiebarn under lördag-söndag och skollov och erbjöd aktiviteter under rubriker som t.ex. *Skriv brev på gammaldags vis*, *Gör din egen postlåda*, *Brevpressar*, *Frimärkspyssel*, *Frimärkscollage* och *Gör din egen vasspenna*.

Tipstävlingen *Nostippen* genomfördes under skolloven. *Skollovsprogram* arrangerades med bland annat barnteater, barnvisningar samt aktiviteter på olika teman i barnverkstaden *Lilla Posten*.

Museet har under 2005 uppmärksammat i samband med tävlingar. Barnverkstaden *Lilla Posten* nominerades till ett franskt pris "Objectif Kid" som bästa barnaktivitet i konkurrens med franska, tyska och engelska

aktiviteter. *Lilla Posten* kom på tredje plats i tävlingen. Webbportalen "Allt om Stockholm" nominerade Postmuseum som "Bästa museum i Stockholm". Efter omröstning bland internetbesökarna kom Postmuseum på sjätte plats.

Under de två åren har det sammanlagt funnits åtta olika skolprogram i utställningarna och i Post F@ktum t.ex. skolprogrammen i basutställningarna *Ett brev betyder så mycket* och *Märkvärdigt!* för så gott som alla stadier, programmet *Leka Post* i barnverkstaden *Lilla Posten* för sexårsgrupper och lågstadiet, samt i samarbete med Post F@ktum skolprogrammen *Källor och källkritik*, *Forskarskola om postvägen* (2004) och från 2005 *Forskarskola i Postens historia* för gymnasieklaser, folkhögskola och Komvux. Särskilda skolprogram, några med dramatiserade inslag, gjordes till utställningarna *Brev från rikskansler Axel Oxenstierna*, *Posten över land och hav* och *Svenska frimärket 150 år* (med grafikverkstad).

Föreläsningar och andra program

Tre föreläsningar hölls i anslutning till utställningen *Brev från rikskansler Axel Oxenstierna*. I samband med utställningen *Postvägen över land och hav* bjöds på flera programinslag med musik och föredrag.

I februari 2005 inbjöds till ett program med författaren Martin Stugart i anslutning till utställningen *Vykort från ett svunnet Stockholm*. Ett bildspel med Stockholmsvykort producerades av Ille Karl-Gösta Kippel och visades sommaren 2005.

Föreläsningar hölls av Robert Mattson, Björn Sylwan och Jan Billgren i anknytning till utställningen *Svenska frimärket 150 år*. I samband med denna utställning arrangerades även ett par uppskattade grafikverkstäder, som besöktes av personer i alla åldrar. Även med anledning av utställningen *Hälsningar Greta Garbo* hölls ett antal välbesökta föreläsningar.

Postmuseums deltagande i de två *Museinät-*

terna i Stockholm den 27 mars 2004 och 1 oktober 2005 blev mycket uppskattat. Besökarna bjöds på musikunderhållning, spökvisningar i utställningarna, stämpling med en speciell museinattsstämpel, mat och dryck i restaurangen m.m.

Den 21 maj 2005 deltog museet under rubriken *Skriv brev på gammaldags vis* under den historiska dagen på Riddarholmen. Särskilda arrangemang anordnades under 2004 och 2005 i samband med samtliga frimärksutgivningar med signering av gravörer och formgivare, specialstämpling och försäljning. Posten Frimärken arrangerade *Frimärkspremiär* i museets lokaler i slutet av januari och början av februari där ett urval nya frimärken presenterades i utställningsform.

Arkivens Dag arrangerades båda åren en lördag i november och lockade såväl nya som gamla besökare med sina program under rubrikerna "Kommunikation" och "Det ska vi fira!"

I Post F@ktum arrangerades *SommarSurf* under juni-juli. Under året har här också arrangerats *datakurser* samt *pröva-på-kurser* om Internet för seniorer.

Museet har slutligen deltagit i två skolmässor, *Kultur för unga* på Kulturhuset och *Skolforum* på Stockholmsmässan.

Samverkan med föreningar

Liksom tidigare år har museet haft ett nära och givande samarbete med ett antal föreningar. *Roligt med frimärken* för barn och ungdom anordnades av Sveriges frimärksungdom, Stockholmsdistriktet. Föreningen arrangerade också *Stora Samlardagarna* under april 2004 och 2005.

Tillsammans med Stockholms Motivsamlarklubb (SMK) genomfördes under ett antal tisdagar 2004 och 2005 *Frimärksträffar för eftermiddagslediga*. SMK arrangerade också *Vår Frimärksalong* (30 mars-4 april 2004 och 1-17 april 2005) där medlemmar och andra visade enramssamlingar som bedömdes av

en jury. *Posthistorisk Dag* arrangerades den 13 november 2004 och 29 oktober 2005 i samarbete med Sällskapet för Svensk Posthistorisk Dokumentation (SSPD). Vid den sistnämnda dagen invigdes också en utställning med anledning av SSPD:s 35-årsjubileum. Den pågick t.o.m. den 6 november och visade samlingar från 32 medlemmar.

I samarbete med SSPD arrangerades dessförinnan ett posthistoriskt symposium den 21 maj 2005, under Jan Billgrens ledning. Ämnet för symposiet var den första svenska frimärksemissionen, med föredrag av Erik Hamberg, Tomas Olsson, Gustaf Douglas, Tomas Bjäringer och Lars Fimmerstad.

Museets hemsida

Museets webbplats www.posten.se/museum har under året uppdaterats och utvecklats av museets personal, både redaktionellt och formmässigt. Bland nya inslag kan nämnas en databas med svenska frimärken.

På senare år har museet producerat en rad utställningar som är tillgängliga på Internet: *I slott och koja – postkontor förr och nu i Norden*, (1 mars 2001-), *Gamla Stockholmsvykort* (1 juni 2002-) *Gamla fina julkort* (kring jul och nyår 2004 och 2005) *Gamla fina påskkort* (kring påsk 2004 och 2005), *En riktig Post?* (januari 2004-) och *Postmuseihuset* (november 2004-).

Museets hemsida besöktes 2005 av drygt 325.000 internetanvändare.

Nyförvärv

Museet har emottagit fotografier från Posten i Sandviken och Postens huvudkontor "Arken".

Vidare har två filmer, en om brevbärbilen Tjorven, och en om lantbrevbäraren Mirja Niva i Karesuando erhållits.

De filatelistiska samlingarna har tillförts svenska frimärken och frimärksförlagor från Posten Frimärken och från Världspostfören-

ingen i Bern, Schweiz, har inkommit frimärken från ett stort antal länder. Huvudsamlingen av svenska frimärken har monterats till och med utgivningen den 10 november 2005.

Insamling har skett av 1900-talsförsändelser för att dokumentera olika typer av posttjänster.

Vidare har objekt från Uppsala privatpost 1945-1946 skänkts till museet. Dessutom har museet erhållit ett antal gåvor från Postmusei Vänner. Dessa redovisas på annan plats.

Fältverksamhet och dokumentation

Postterminalerna i Uppsala, Arlanda och Hälaryda utanför Göteborg har fotograferats, liksom Postens huvudkontor Arken. I föremålsmagasinen i Tumba har ytterligare arbete lagts ner på register för att snabbt kunna finna föremålen. En genomgång har även skett av konstsamlingen i arkivet, som också fått bättre förvaring.

Forskning

Postmuseums medarbetare Marianne Larsson antogs hösten 2002 till en doktorandtjänst vid Nordiska museets forskarskola. Tjänsten innebär 80 % doktorandstudier vid Etnologiska institutionen, Stockholms universitet och 20 % tjänstgöring vid Postmuseum. Avhandlingens tema är Postens uniformering.

Tillsammans med etnologiska institutionen vid Stockholms universitet och Nordiska museet startade ett dokumentationsprojekt under 2005. Detta gick ut på att intervjua och dokumentera verksamheten vid bland annat postterminalerna i Tomtebodavägen, Årsta, Uppsala och Västerås. Sju studenter deltog i studien som utgjorde slutarbetet i deras utbildning till kulturvetare. Projektet resulterade vid årets slut i en rapport: *Terminalen: en osynlig del av Posten*.

Biblioteket med Post F@ktum

Under åren 2004 och 2005 ökade bibliotekets utlån från ca. 3.200 till ca. 4.500. Beståndet av löpande tidskrifter var i stort sett oförändrat och uppgick till 191 vid slutet av 2005. Bibliotekets databaser innehöll, tillsammans med andelen i Libris, närmare 51.900 dokument vid 2005 års slut, en ökning med ca. 2.100 från föregående år. Samtliga dessa är sökbara via Internet.

Publikationer

Programbladet *Nytt på Postmuseum* gavs ut med tre nummer per år i en upplaga av 12.000 exemplar per nummer. Vidare producerades 2004 ytterligare en *Postmuseifold* i samarbete med organisationen Svenskt Kulturarv, den här gången på finska, franska och ryska (sedan tidigare finns den på svenska, engelska och tyska). 2005 nytrycktes foldern om *Post F@ktum*.

Till utställningen *Postvägen över land och hav* producerades 2004 en bildrik resehandbok i svensk, engelsk och finsk upplaga. Dessa utgör nr. 52-54 i serien *Meddelanden från Postmuseum*. Bokens författare är Bo Andersson och Pernilla Åström från Postmuseum, Gabriele Prenzlau-Enander från Stockholms länsmuseum, Jan Andersson från Ålands museum och Ulla Clerc från Postvägsprojektet i Finland.

Ytterligare en bok presenterades under 2004, nämligen *Längs Nordens äldsta postvägar*, resultatet av ett stort upplagt samnordiskt forskningsprojekt mellan de fyra nordiska postmuseerna i Köpenhamn, Helsingfors, Oslo och Stockholm. En ny svensk upplaga gavs ut hösten 2005.

2005 utgavs *Brevportot i Sverige 1831-1855*, författad av Lennart Ivarsson. Boken utgör nr. 55 i serien *Meddelanden från Postmuseum*.

Postryttaren 2004 utkom i november 2004. *Postryttaren* 2005 fick ett extra påkostat utförande och utkom redan i maj 2005 med an-

ledning av det svenska frimärkets 150-årsjubileum. Redaktör var Jan Billgren.

Marknadsföring

Information om utställningar och programverksamhet skickades regelbundet ut till *massmedia* vars uppmärksamhet kring museet var i hög grad knuten till de olika utställningarna och programverksamheten.

Annonsering skedde varje vecka i Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Metro under rubriken "Museer". Ett antal separatannonser gjordes också i dessa tidningar särskilt i samband med programverksamhet och öppnande av nya utställningar. Annonser infördes även i fackpress och lokaltidningar samt turistpublikationer. Postmuseum har fortsatt sitt samarbete när det gäller annonsering med museerna i Gamla stan.

Affischer, inbjudningskort och programblad framställdes och skickades ut till utvalda målgrupper. Affischer anslogs i Stor-Stockholm på tunnelbanestationernas kulturtavlor samt på stolptavlor och andra platser runt om i Stockholm.

Organisation och personal

Postmuseums styrelse bestod fram till styrelsemötet den 14 maj 2004 av Inger Holmström, Postens kommunikationsdirektör, ordförande; Ingemar Persson, vice VD för Posten Sverige AB, vice ordförande; Britt-Inger Hahne, chef för Posten Frimärken, Majvor Isaksson, chef för Posten Service; Gunnar Nordlinder, chef för Postmuseum; Berit Rönnstedt, planeringschef vid Nordiska museet, representant för Riksantikvarien, Jan Billgren, representant för Postmusei Vänner; Börje Wallberg, representant för Sveriges Filatelist-Förbund; samt Bo Andersson, representant för personalorganisationerna i Posten. Ulla-Madelaine Neurath har tjänstgjort som sekreterare. Vid mötet den 14 maj avgick Inger Holmström och Majvor Isaksson som bägge lämnade sina befattningar i Posten. Samtidigt tillträdde

Göran Sällqvist, vVD i Posten och chef för Posten Logistik. Fram till styrelsemötet den 16 december fungerade Britt-Inger Hahne som ordförande. Vid detta möte togs ordförandeskapet över av Per Mossberg, nyttillträdd informationsdirektör i Posten. Styrelsen har under bägge åren haft fyra sammanträden.

Museichefen har regelbundet deltagit i museichefskollegiets sammanträden. Han har också deltagit i möten mellan postmuseicheferna i de nordiska länderna varvid nuvarande och framtida samarbetsprojekt diskuterats.

Ledning och museibutik. Museets ledningsgrupp har bestått av museichefen Gunnar Nordlinder samt de fyra enhetscheferna. Under museichefen har Ulla Neurath arbetat som sekreterare och Robert Mattson som ansvarig för bl.a. datafrågor. Museibutiken, underställd museichefen, har också svarat för försäljningen i posthuset på Skansen. I butiken har följande tjänstemän arbetat: Britt Synnerholm, Ann Wennström, Maud Boltzius Isheden, Yvonne Engelbrektsson, IngaLill Nilsson, Kaarina Smielkiewicz och Carina Hill.

Föremålsenheten har svarat för filateli-, föremåls-, foto- och arkivsamlingarna. Följande tjänstemän har arbetat under chefen Olle Synnerholm: Bengt Andersson, Bo Andersson, Maud Boltzius Isheden, Yvonne Engelbrektsson, Leif Karlsson, Marianne Larsson, Louise Lind och Björn Sylwan. Ulla-Madeleine Neurath har på deltid utfört arbeten för enheten.

Informations- och utställningsenheten har ansvarat för extern information med marknadsföring av museets verksamhet, samt utställningar, barn- och ungdomsverksamhet, program, visningar och undervisning. Under enhetschefen Vesela Stridsberg har Karin Nygren, Hedvig Bruzæus, Anna-Karin Funk, Viveka Nybom, Pernilla Åström och Maria Sjöberg arbetat. Fr.o.m. 1 januari 2004 var Pia Bäckström tjänstledig på grund av annat arbete. Hon slutade på egen begäran den 28 februari 2005. Följande timan-

ställda museilärare har anlitats: Jenni Hestrell, Karin Nybom, Lisa Wiklund, Eva Berglund, Karin Bergendahl, Carl Olof Cunelius och Josefin Olsson. Under lov, helger samt vid behov har även museivärdarna Erika Lundell, Jacob Wennbom och Malin Negelius tjänstgjort i *Lilla Posten*.

Post F@ktum och Biblioteket har ansvarat för inköp och utlån av böcker och tidskrifter, pedagogisk verksamhet för högstadies- och gymnasieklaser samt datakurser. Chefen Erik Hamberg har haft följande medarbetare: Karin Norberg, Monica Jonsson, Lotte Edsbrand, Kari Arnekleiv, Kajsa Eriksson, Malin Svensson, Theo Axner och Charlotta Nilsson.

Enheten för Lokaler och Säkerhet, med ansvar för bl.a. allmän säkerhet, vakthållning, fastighetsfrågor och lokaluthyrning, har haft Monika Hansson som chef. Hon har haft följande medarbetare: Christer Lindblad, Kerstin Mörk, Mariana Cordier och Ille Karl-Gösta Kippel. Följande värdar har anlitats: Susanne Ljungberg, Erika Lundell, Jacob Wennbom, Malin Negelius, Ingrid Höglund, Johan Uddenberg, Daniel Vilén, Anna Fagerberg, Karin Bergendahl och Kristoffer Hansson. Kerstin Mörk avgick med pension under 2005.

*

Postmuseums öppettider har varit: tisdag-söndag 11-16, samt kvällsöppet fram till kl. 19 på onsdagar, med undantag för tiden maj-augusti.

Minnespoststämplarna använda i Postmuseum 2004

Minnespoststämplarna användas i Postmuseum 2005

